

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВО

УДК 78.071.2

DOI 10.32461/2226-3209.2.2026.362179

Цитування:

Овчарук О. В. Культурні детермінанти формування мистецько-освітнього простору України в умовах війни. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 2. С. 10–17.

Овчарук Ольга Володимирівна,
доктор культурології, професор,
професор кафедри гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-5540-3286>
ooovcharuk@dakkkim.edu.ua

Ovcharuk O. (2026). Cultural Determinants of the Formation of the Artistic and Educational Space of Ukraine in the Conditions of War. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 10–17 [in Ukrainian].

**КУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ
МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Мета роботи полягає у виявленні та обґрунтуванні сутності культурних детермінант як визначальних чинників формування мистецько-освітнього простору України в умовах війни. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні *поліпарадигмального підходу* для визначення культурних детермінант з позицій різних наукових парадигм та парадигмальних зрушень в сучасному соціокультурному просторі. *Компаративний* метод застосовано для зіставлення наукових підходів, стратегій, концепцій, теорій щодо становлення системи мистецької освіти та формування мистецько-освітнього простору; *типологічний метод* – для виявлення особливостей та типологізації культурних детермінант; метод *семіотичного аналізу* – для інтерпретації сутності культурних детермінант як символічних систем у мистецько-освітньому просторі; метод *теоретичного узагальнення* – для узагальнення результатів дослідження. **Наукова новизна** статті полягає в концептуалізації феномену мистецько-освітнього простору, чинниками формування якого виступають культурні детермінанти. Доведено, що провідними серед них є: гуманітарна, культур-інтеграційна, інформаційно-комунікаційна та діяльнісно-творча. Кожна з них відображає сутність сучасних глобальних гуманітарних, соціокультурних, комунікаційних трансформацій та сприяє оновленню застарілих соціокультурних систем, у тому числі, освітніх. **Висновки.** Формування мистецько-освітнього простору України в умовах війни відбувається під впливом складних соціокультурних, суспільно-політичних та соціально-економічних викликів, спричинених російською агресією. Під їх впливом з'являються нові культурні феномени, зокрема мистецько-освітній простір України. Виразними ознаками якого є відкритість, інтегративність, комунікативність, динамічність, адаптивність до соціокультурних реалій, здатність до самоорганізації та саморозвитку.

Ключові слова: мистецько-освітній простір, освітній простір, мистецька освіта України, феномен культури, культурний простір, культурна детермінанта.

Ovcharuk Olha, D. Sc. in Cultural Studies, Professor, Professor of the Department of Humanities National Academy of Culture and Arts Management

Cultural Determinants of the Formation of the Artistic and Educational Space of Ukraine in the Conditions of War

The purpose of this study is to identify and substantiate the essence of cultural determinants as key factors in the formation of Ukraine's arts and education space in the context of war. **The research methodology** is based on the application of a polyparadigmatic approach to identifying cultural determinants from the perspective of various scientific paradigms and paradigmatic shifts within the contemporary sociocultural sphere. The comparative method is used to compare scientific approaches, strategies, concepts and theories regarding the development of the arts education system and the formation of the arts education space; the typological method – to identify the characteristics and typologise cultural determinants; the method of semiotic analysis – to interpret the essence of cultural determinants as symbolic systems within the arts education space; the method of theoretical generalisation – to generalise the research findings. **The scientific novelty of this article** consists in conceptualising the phenomenon of the artistic and educational space, the formation of which is shaped by cultural determinants. It has been demonstrated that the leading factors among these are the humanitarian, cultural-integration, information-communication and activity-creative dimensions. Each of these reflects the essence of contemporary global humanitarian, socio-cultural and communicative

transformations and contributes to the renewal of outdated socio-cultural systems, including educational ones. **Conclusions.** The development of Ukraine's arts and education space during the war is influenced by complex socio-cultural, socio-political and socio-economic challenges caused by Russian aggression. Under their influence, new cultural phenomena are emerging, in particular Ukraine's artistic and educational sphere. Its defining features are openness, inclusivity, communicativeness, dynamism, adaptability to socio-cultural realities, and the capacity for self-organisation and self-development.

Keywords: arts and education space, educational space, arts education in Ukraine, cultural phenomenon, cultural space, cultural determinant.

Актуальність теми дослідження. Повномасштабна російська збройна агресія спричинила кардинальні зміни в усіх сферах буття українського суспільства. Осмислення наслідків війни українською гуманітарною думкою посилює увагу тих сфер життєдіяльності суспільства, які зазвичай знаходилися на периферії його інтересів. Це дозволило розкрити сутнісні аспекти таких складних феноменів як національний гуманітарний та культурний простір, національна культурна пам'ять, сформувати нове розуміння ролі мистецької освіти як середовища збереження національної ідентичності, національної свідомості, національних ідеалів та цінностей. «Російська військова агресія дала поштовх до того, щоби проблеми культури і мистецтва, якими до війни переймалася здебільшого академічна і мистецька спільнота, виявилися у центрі уваги суспільства» – зазначив у передмові до колективної монографії «Мистецтво в обороні» президент Національної академії мистецтв України Віктор Сидоренко [14, 10].

Серед сфер, що сьогодні виконують важливу соціальну функцію в українському культурному просторі, особливе місце займає мистецька освіта. Це цілісна система, в освітньому середовищі якої відбувається передача акумульованих суспільством культурних норм, здійснюється підготовка професійних мистецьких кадрів, виховується нова генерація творчих особистостей, майбутніх фахівців управління сферою культури, діяльність яких буде визначати майбутній розвиток усєї культурної сфери, а також гуманітарної та культурної політики держави. В контексті сучасних соціокультурних викликів функції вітчизняної мистецької освіти суттєво змінюються – з'являються новітні освітні моделі та типи культурних практик, розширюються міжнародні комунікації тощо, в результаті чого відбувається формування нового феномену – відкритого, безбар'єрного мистецько-освітнього простору, який набуває виразних ознак та характеристик. Відтак, постає необхідність його теоретичного осмислення з позицій обґрунтування тих

важливих культурних детермінант, що визначають базові принципи та засади функціонування сучасного мистецько-освітнього простору України.

Аналіз досліджень і публікацій. Взаємозв'язок освіти, у її ціннісному розумінні, та культури обґрунтований в наукових працях багатьох сучасних науковців. В них культура постає як аксіологічна матриця формування цінностей, змісту та мети освіти, що суттєво впливає на процес виховання та формування особистості. Культура також визначена ключовим чинником переходу до людиноцентрованої парадигми освіти, де цінності, знання та моральність є провідними орієнтирами (В. Андрущенко) [1, 2]. На необхідність розробки новітніх філософсько-освітніх парадигм як шляхів виходу з освітньої кризи вказує відома мистецтвознавиця О. Берегова. Дослідниця підкреслює необхідність створення якісно нової системи підготовки високоосвічених спеціалістів постмодерної ери, світоглядні орієнтації яких філософське осмислення світу мають відповідати вимогам і викликам глобалізованого часу [5]. У свою чергу, автори колективної монографії «Філософія культури: основні поняття, напрями, персоналії» – представники вітчизняної філософсько-культурологічної, мистецтвознавчої думки (Т. Андрущенко, О. Антонюк, Л. Бабушка, В. Беспалий, М. Бровко, В. Бондарчук, Т. Кривошея, М. Тимошенко, М. Федоренко та ін.) відзначають, що саме філософія виступає методологічним інструментарієм осмислення метафізичної суті культури та системи музичної освіти [17].

Серед широкого спектру питань, пов'язаних із висвітленням процесів розвитку, інституалізації, модернізації мистецької освіти, проблема формування мистецько-освітнього простору імпліцитно присутня у працях сучасних дослідників (О. Безгін [4], С. Волков [6], Ж. Денисюк [8], І. Кузнецова [4], О. Успенська [4], Р. Шмагало [18] та ін.), де постає як метасистема культури. Також мистецько-освітній простір розглядається у наукових розвідках вчених – мистецтвознавців, культурологів, педагогів як

складний культурний та культуротворчий феномен (О. Афоніна [3], О. Копієвська [11], Н. Костюк [12], Л. Шумейко [19] та ін.). Проте, цей феномен ще не набув осмислення з позицій визначальних детермінант його формування, обумовлених викликами сьогодення.

Мета статті – виявити та обґрунтувати сутність культурних детермінант як ключових чинників формування мистецько-освітнього простору України в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Цивілізаційні виклики сьогодення, що постали перед усіма соціокультурними системами та загострилися в умовах війни, вимагають не просто формальних рішень, а концептуально нових підходів щодо їх подолання. Продуктивність цього процесу залежить від переосмислення ролі та функцій як вже усталених систем, так і нових культурних феноменів. Серед таких активно привертають увагу наукової громадськості мистецька освіта та мистецько-освітній простір України.

За роки становлення мистецької освіти України відбулося створення цілісної системи професійних мистецьких навчальних закладів, діяльність яких спрямована на підготовку професійних мистецьких кадрів, формування творчої еліти нації, а й відтак, на збереження, передаючи мистецьких освітніх традицій, примноження культурних надбань країни. Як зауважує відомий вчений-культуролог С. Волков, пройшовши процеси інституалізації протягом певного історичного періоду, мистецька освіта має всі ознаки системності в освоєнні знань і навичок, забезпечує передання примноженого і в певний спосіб відібраного людського досвіду, який зберігається в культурі нації, народу, цивілізації [6, 14].

На сучасному етапі розвитку мистецька освіта є невід'ємною складовою соціокультурних процесів, відіграє важливу роль у розв'язанні нагальних завдань культуротворення. Як соціальний інститут система мистецької освіти забезпечує набуття ціннісних орієнтацій, естетичного досвіду, комплексу професійних компетентностей у процесі мистецької діяльності. Функціонування системи мистецької освіти в колі загальної освітньої системи обумовлює спільність їх світоглядно-філософських засад, виховних завдань, пріоритетів щодо розвитку та формування творчої особистості. Культурно-історична динаміка становлення інституту освіти в контексті трьох основних освітніх парадигм – класичної, некласичної та

постнекласичної свідчить на користь загальноісторичної тенденції руху послідовних змін в освіті, яка проявляється у переході від поняття «система освіти» до поняття «освітній простір» як ключового аспекту сучасної філософії освіти [15, 29].

Така динаміка розвитку інституту освіти цілком відповідає логіці трансформації системи сучасної мистецької освіти, що здійснюється на різних рівнях – світоглядно-ціннісному, законодавчому, інституційному, освітньо-організаційному, практично-творчому. Разом з тим, непередбачуваність, невизначеність, нестабільність як виклики сьогодення пришвидшують процеси деформації усіх застарілих як соціокультурних, так і освітніх систем, тим самим сприяючи подоланню їх надлишкової заорганізованості, структурованості, обмеженості у прийнятті рішень. Для освітніх систем подолання цих явищ уможливорює їх перехід на новий рівень функціонування в умовах відкритого до новацій освітнього простору.

Для сучасної системи мистецької освіти України таким простором стає мистецько-освітній простір, виразними ознаками якого є відкритість, інтегративність, комунікативність, динамічність, адаптивність до соціокультурних реалій, здатність до самоорганізації та саморозвитку. Для системи мистецької освіти як складової мистецько-освітнього простору відкриваються нові можливості для подолання викликів, які сьогодні стоять перед усією гуманітарною сферою та українською культурою.

Процес формування сучасного мистецько-освітнього простору України в умовах війни актуалізується багатьма чинниками – культурними детермінантами, кожна з яких спричиняє різні типи змін. У процесі гуманітаризації культури особливого значення набуває *гуманітарна культурна детермінанта*, що забезпечує формування людиноцентричної системи цінностей для розвитку усіх сучасних соціокультурних систем, зокрема освітніх. Система мистецької освіти України завжди стверджувала гуманістичну етику в освітньому середовищі, у просторі якого творча особистість є найвищою цінністю в гуманітарному, духовному, інтелектуальному розвитку суспільства. Крім того, саме в мистецькому освітньому середовищі реалізується творчий потенціал людини як головної рушійної сили формування та збереження значущих для суспільства цінностей – національної

культурної ідентичності, національної свідомості, національної пам'яті, національних ідеалів тощо.

В умовах багатополярної гібридної війни, яка масштабується в сучасному світі, критично важливим стає процес гуманітаризації мистецької освіти як інноваційного середовища формування та розвитку інтелектуального потенціалу творчої особистості. При цьому саме творча учнівська та студентська молодь стає активною соціальною групою, відкритою для новацій та соціальних перетворень. Відтак з ефективністю мистецької та культурологічної освіти пов'язаний процес перетворення інтелектуального потенціалу в якісний людський капітал країни, що є основою для успішного відновлення усієї сфери української культури [16].

В нинішніх умовах боротьби проти російського агресора роль мистецької освіти кардинально змінюється через потребу розв'язання складних соціокультурних проблем. З огляду на це, гуманістична культурна детермінанта забезпечує людиноцентричний характер мистецької освіти на основі вільного розвитку творчої особистості, залучення її до соціальної активності, особливо в умовах війни. Результатом цього стає формування мистецько-освітнього простору на основі духовного єднання українського суспільства, посилення його соціальної згуртованості, через усвідомлення людини як головного національного ресурсу. При цьому гуманітарний чинник не тільки визначає основну стратегію розвитку сучасного мистецько-освітнього простору України, а й сприяє гуманітаризації усієї системи мистецької освіти, тим самим підтверджуючи реформування її статусу в суспільстві, що забезпечує нерозривну єдність гуманітарного, суспільного, освітнього та культурно-мистецького факторів.

Культур-інтеграційна культурна детермінанта виступає чинником формування сучасного мистецько-освітнього простору через активізацію процесів міжкультурної взаємодії. Її суттєвий вплив обумовлений принципово новими умовами розвитку міжкультурної комунікації між сучасними українськими митцями, освітянами, науковцями та представниками європейських культурних інституцій та, у цілому, європейським мистецьким середовищем, що стало виявом гуманітарної підтримки України, її культури та мистецтва під час війни.

Мистецтво завжди виступало тим унікальним феноменом, що об'єднує людей різних культур, традицій, віросповідання. Багатогранний комунікативний потенціал мистецтва сприяє створенню культурних зв'язків між різними культурами, обміну ідеями, цінностями, розбудові та зміцненню дружніх та ефективних відносин між країнами.

В контексті сучасних цивілізаційних викликів, що постали перед усією українською державою, процеси культурного взаємообміну значно активізувалися. Під їх впливом мистецька освіта виступила потужним сегментом розвитку міжкультурної комунікації, міжкультурного діалогу та культурної дипломатії [10]. На думку С. Волкова, міграційні процеси, спричинені війною, активізували україно-європейський культурний обмін, зокрема контакти української творчої молоді з професійним мистецьким середовищем європейських країн. У цих процесах молодь відіграє особливу роль, оскільки вона є найбільш сприйнятливою до змін, хоче цих змін, прагне пошуку нового не тільки в побуті, але й в духовній сфері людської діяльності. Молодь мистецьких навчальних закладів – студенти, учні як носії творчих професій (зокрема музичних) – активно взяли участь у культурному обміні [7, 264].

Через розширення різних форм міжкультурної комунікації, учасниками яких стають українська учнівська та студентська молодь, вітчизняні митці – представники різних видів сучасного мистецтва, відбувається процес набуття нових компетенцій та знань, які допомагають демонструвати компоненти власної культури. Крім того, під впливом міжкультурної взаємодії змінюється функціональне призначення освітнього мистецького середовища, у якому формується новий тип професіонала – продюсера, культуртрегера, арт-менеджера, куратора у сфері міжнародних відносин, здатного співпрацювати із фахівцями та представниками різних культур, розбудовувати творчі зв'язки, реалізовувати культурно-мистецькі проекти. Все це сприяє формуванню відкритого міжкультурного мистецько-освітнього простору.

Інформаційно-комунікаційна культурна детермінанта визначає перспективи появи новітнього інтерактивного мистецько-освітнього простору, адже швидкий розвиток цифрових технологій стає впливовим чинником трансформацій в усіх сферах життя сучасного соціуму. Під їх впливом

здійснюються інноваційні розробки в сфері культури та креативних індустрій, формується новий тип креативної економіки. Особливу роль процеси цифровізації відіграють в сучасній освітній та мистецько-освітній сфері. Залучення та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій відкриває значні можливості для вдосконалення освітнього процесу, його модернізацію шляхом розробки сучасних освітніх напрямів та формування актуальних фахових компетенцій.

Завдяки цифровим інструментам відбувається інтеграція дисциплін мистецького спрямування із технічними та гуманітарними дисциплінами, що дозволяє генерувати новітні міждисциплінарні освітні моделі та поєднувати вже усталені напрями підготовки із нещодавно створеними галузями, такими як цифрові гуманітарні науки, візуальні мистецтва, медіа, креативні індустрії, культурний менеджмент, культурна дипломатія, економіка культури тощо. Сучасні цифрові технології – графічні редактори, програми 3D-моделювання, платформи для візуальної комунікації, мультимедійні ресурси – стають невід’ємною частиною сучасного мистецько-освітнього процесу [22]. Їх впровадження забезпечує формування у здобувача освіти візуального мислення, художнього бачення, технологічної грамотності, завдяки чому стає можливим створення та розробка новітніх методик викладання, осучаснення змісту освіти шляхом впровадження передових наукових знань. Результатами цих процесів мають стати сформовані компетенції, якими мають володіти майбутні митці – випускники мистецьких освітніх навчальних закладів, а саме – уміння працювати в цифровому середовищі, створювати цифрові виставки, проекти, оцифровувати важливі артефакти, володіти навичками критичного та візуального мислення, методиками візуальної аналітики.

Таким чином, під впливом інформаційно-комунікаційної культурної детермінанти формування сучасного мистецько-освітнього простору здійснюється на основі підходів, адаптованих до реалій цифрової культури. Це визначає технологічні перспективи розвитку мистецької освіти та сприяє її інтеграції як у вітчизняний, так і європейський мистецько-освітній простір.

Культурною детермінантою, що визначає провідну тенденцію розвитку сучасної мистецької освіти та сприяє формуванню мистецько-освітнього простору як культурного

феномену, є діяльнісно-творча детермінанта. Її поява обумовлена активізацією ролі мистецької молоді – учнів та студентів мистецьких навчальних закладів України в сучасних соціокультурних процесах. Це виявляється через впровадження різних шляхів комунікації закладів мистецької освіти із громадськістю, надання арт-терапевтичної допомоги, участь у суспільно значущих культурно-мистецьких проєктах, що сприяє формуванню різних моделей культурної стійкості/резильєнтності та згуртованості українського суспільства.

В контексті складних викликів, з якими стикається українське суспільство, уся система мистецької освіти перетворюється на особливий мистецько-освітній простір емоційної та ментальної підтримки як самих учасників освітнього процесу – викладачів, учнів, студентів, а також і представників різних соціальних груп українського суспільства. Сьогодні мистецькі навчальні заклади ініціюють широкий спектр заходів, які допомагають залучати військових, волонтерів, представників громадськості. Використовуючи можливості засобів художньо виразності різних видів мистецтв – слова, звуку, кольору, хореографії, драми творча молодь ініціює проведення різних арт-терапевтичних практик, які допомагають у боротьбі із стресовими ситуаціями, депресією, зневірою тощо. З одного боку, це створює позитивний вплив на соціокультурний розвиток усього українського суспільства, з іншого – вибудовує різні моделі його стійкості та згуртованості. Як зауважують сучасні дослідники, стійкість – це не просто про ресурси, які надає соціальна екологія. Це також те, що люди активно роблять самі задля збереження соціальних екосистем або для створення нових ресурсів [9; 13; 21].

В системі сучасної мистецької освіти України важливим ресурсом, який виступає як форма вираження стійкості, стає музика, музичне виконавство, залучення звуку у різні арт-терапевтичні практики. Як зауважує британська дослідниця Дж. Кларк (Janine Clark), саме музичний звук є недостатньо оціненим аспектом соціальної та фізичної екології людини, що стає важливим ресурсом стійкості. В контексті розв’язаної росією війни в Україні авторка доводить існування взаємозв’язку між музикою та стійкістю, адже саме музика може бути формою та вираженням стійкості у воєнних ситуаціях, що безпосередньо впливає на акустичну екологію та трансформує її. При цьому, соціально-екологічні підходи до стійкості у

взаємозв'язках та взаємодії між людьми, навколишнім середовищем, з яким переплітається їхнє життя, стають все більш багатограними та дедалі більш мультисистемними [21].

Враховуючи терапевтичні властивості музичного звуку та музики як форми вираження стійкості українські виконавці, творча учнівська молодь, артисти, гастролуючи за кордоном зі своїми музичними проектами демонструють свою громадянську позицію, представляють здобутки національної культури через активну музичну діяльність, музично-творчі та арт-терапевтичні практики. Завдяки цьому, українська популярна музика перетворилася в унікальний фундаментальний засіб підвищення транснаціональної обізнаності про українську боротьбу, стала дієвим інструментом впливу на широку міжнародну аудиторію. Відтак, музика стала використовуватися для того, щоб допомогти вижити країні та з новою силою артикулювати національну ідентичність і державний суверенітет, а також перетворилася на джерело стійкості та незламності українського народу.

Як зазначають вчені Манчестерського університету Великої Британії М. Біасіолі (Marco Biasioli) та Т. Дрю (Thomas Drew) у своєму дослідженні «Українська популярна музика у часи війни», українськими музикантами було застосовано різні методи, щоб розповісти міжнародній аудиторії про націю, сказати слово для України та про Україну – фольклорні мотиви, політичні меседжі в англійських текстах, перформанс, відеопроєкції, промови між піснями, прапори тощо. Робилося все можливе для того, щоб довести самобутність української культури, її відмінність від російського впливу. Все це здійснювалося заради того, щоб нанести Україну на карту світу як самодостатню культурну та політичну одиницю [20].

Отже, широкий спектр різноманітних діяльно-творчих практик, ініційованих українськими митцями, представниками закладів мистецької освіти в умовах війни, свідчить про значне розширення функцій усієї системи мистецької освіти, трансформацію її ролі та впливу на сучасні соціокультурні процеси. Усі ці явища засвідчують виразну динаміку перетворення мистецької освіти України від складно структурованої, регламентованої системи до культуротворчого феномену у складі мистецько-освітнього простору України, в межах якого формуються мистецька еліта нації, зберігається та

примножується національний інтелектуально-творчий потенціал країни.

Наукова новизна статті полягає в концептуалізації феномену мистецько-освітнього простору, чинниками формування якого виступають культурні детермінанти. Доведено, що провідними серед них є: гуманітарна, культур-інтеграційна, інформаційно-комунікаційна та діяльно-творча. Кожна з них відображає сутність сучасних глобальних гуманітарних, соціокультурних, комунікаційних трансформацій та сприяє оновленню застарілих соціокультурних систем, зокрема освітніх.

Висновки. Формування мистецько-освітнього простору України в умовах війни відбувається під впливом складних соціокультурних, суспільно-політичних та соціально-економічних викликів, спричинених російською агресією. Під їх впливом здійснюються суттєві зрушення в усіх сферах функціонування українського суспільства, відбувається деформація усіх застарілих соціокультурних систем, у тому числі освітніх. Про це свідчать перетворення в системі мистецької освіти, що відбуваються на світоглядно-ціннісному, законодавчому, інституційному, освітньо-організаційному та практично-творчому рівнях. Результатом цих процесів стає поява нових культурних феноменів, зокрема мистецько-освітнього простору України. Провідними культурними детермінантами його формування є гуманітарна, культур-інтеграційна, інформаційно-комунікаційна та діяльно-творча. Кожна з них відображає сутність сучасних глобальних гуманітарних, соціокультурних, комунікаційних трансформацій в системі мистецької освіти та сприяє подоланню її надлишкової заорганізованості, структурованості. Результатом цього стає транспозиція мистецької освіти на новий рівень функціонування, а саме в умовах відкритого до інновацій освітнього простору. Виразними ознаками якого є відкритість, інтегративність, комунікативність, динамічність, адаптивність до соціокультурних реалій, здатність до самоорганізації та саморозвитку.

Література

1. Андрущенко В. Культура життєтворчості особистості і освіта. Київ : МП Леся, 2017. 228 с.
2. Андрущенко В. Культура як аксіологічна матриця освіти. Київ : МП Леся, 2017. 303 с.
3. Афоніна О. С. Феномени інтеграції та інтегративності в контексті мистецько-освітнього

простору. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 4. С. 293–300. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.33>.

4. Безгін О. І., Кузнєцова І. В., Успенська О. Ю. Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви і смисли : монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2019. 208 с.

5. Берегова Г. Д. Пошуки нових філософсько-освітніх парадигм у контексті освітньої кризи. *Культура і сучасність* : альманах. Київ : Міленіум, 2013. № 2. С. 3–9.

6. Волков С. М. Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2010. 248 с.

7. Волков С. М. Творча молодь і війна в Україні. *Культура під час війни: творення смислів* : монографія. Київ, 2024. С. 263–268.

8. Денисюк Ж. З. Мистецька освіта в умовах глобалізації та культурних трансформацій сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. Вип. 1. С. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277628>.

9. Денисюк Ж. З. Українська культурна ідентичність як основа національної стійкості та культурної політики. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 1 (13). С. 309–315. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.35>.

10. Значення мистецької освіти в сучасному світі: особливості навчання, вплив на здобувачів та зв'язок із культурною дипломатією. *Міністерство культури України* : офіційний вебсайт. URL: <https://mincult.gov.ua/news/znachennya-mysteczkoyi-osvity-v-suchasnomu-sviti-osoblyvosti-navchannya-vplyv-na-zdobuvachiv-ta-yiyi-zvyazok-z-kulturnoyu-diplomatiyeu> (дата звернення: 05.03.2026).

11. Копієвська О. Р. Культурний інтелект в мистецько-освітньому просторі: культурологічна рефлексія. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 4. С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351828>.

12. Костюк Н. О. Аксіологічність мистецько-освітнього простору: детермінанти і дискурси. *Музичне мистецтво в освітлогічному дискурсі*. 2023. № 8. С. 9–16. DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2023.82>.

13. Культура як основа національної стійкості: стратегія збереження та розвитку. *Міністерство культури та стратегічних комунікацій України* : офіційний вебсайт. URL: <https://mcs.gov.ua/news/kultura-yak-osnova-nacziionalnoyi-stijkosti-strategiya-zberezheniya-ta-rozvytku/> (дата звернення: 05.03.2026).

14. Мистецтво в обороні : колективна монографія / Нац. акад. мистец. України ; НАМ України; Ін-т пробл. сучас. мистец. НАМ України; Ін-т культурології НАМ України ; редкол.: В. Сидоренко (гол.), І. Савчук, Г. Чміль та ін. ; упоряд.: О. Клековкін, І. Кузнєцова, М. Черкашина-Губаренко. Київ : Фенікс, 2024. 1024 с.

15. Підготовка докторів мистецтва: атестаційні новації мистецької освіти в Україні : монографія / О. І. Безгін, І. В. Кузнєцова, О. Ю. Успенська, Є. М. Нишук, Д. С. Коник. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2024. 225 с.

16. Стратегія розвитку культури в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 293-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.03.2026).

17. Філософія культури: основні поняття, напрями, персоналії : колективна монографія / Андрущенко Т. І., Антонюк О. В., Беспалий В. А., Бровко М. М., Федоренко М. О. та ін. ; за заг. ред. проф. М. О. Тимошенка. Київ : Букрек, 2020. 601 с. URL: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/filosofiya-kulturi-.pdf> (дата звернення: 05.03.2026).

18. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта і мистецтвознавство в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції. Львів : ЛНАМ, 2022. 548 с.

19. Шумейко Л. М. Обдарованість – Талант – Геніальність як чинники культуротворення в мистецько-освітньому просторі. *Fine Art and Culture Studies*. 2024. Вип. 1. С. 273–282.

20. Biasioly M., Drew T. Ukrainian Popular Music in Times of War: National Identity, Transnational Projections and the Musician as Grassroots Ambassador. *Journal of the International Association for the Study of Popular Music*. 2024. Vol. 14, no. 2 URL: https://iaspmjournal.net/index.php/IASPM_Journal/article/view/1447 (дата звернення: 05.03.2026).

21. Clark J. N. Music, Resilience and ‘Soundscaping’: Some Reflections on the War in Ukraine, *Cultural Sociology*. 2024. №18 (1). С. 50–70. URL: <https://pure-oai.bham.ac.uk/ws/portalfiles/portal/187103022/17499755231151216.pdf> (дата звернення: 05.03.2026).

22. Humeniuk T., Panona N. Innovative Trends in the Organization of Contemporary Art Education. *Київське музикознавство*. 2025. № 3. С. 368–382. DOI: <https://doi.org/10.33643/kmus.2025.03.43>.

References

1. Andrushchenko, V. (2017). *The Culture of Personal Life-Creation and Education*. MP Lesia [in Ukrainian].

2. Andrushchenko, V. (2017). *Culture as an Axiological Matrix of Education*. MP Lesia [in Ukrainian].

3. Afonina, O. S. (2025). Phenomena of Integration and Integrativeness in the Context of the Art and Education Space. *Cultural Studies Almanac*, 4, 293–300 [in Ukrainian].

4. Bezgin, O., Kuznietsova, I., & Uspenska, O. (2019). *Artistic Culture and Art Education in Ukraine: Contemporary Manifestations and Meanings*. Institute

of Cultural Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

5. Berehova, H. (2013). The Search for New Philosophical and Educational Paradigms in the Context of the Educational Crisis. *Culture and Modernity*, 2, 3–9 [in Ukrainian].

6. Volkov, S. (2010). *Institutionalised Sociocultural Systems: Regional Specifics and Dynamics*. Institute of Cultural Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

7. Volkov, S. (2024). Creative Youth and the War in Ukraine. In *Culture During War: The Creation of Meanings*. Kyiv, 263–268 [in Ukrainian].

8. Denysiuk, Zh. (2023). Art Education in the Context of Globalization and Contemporary Cultural Transformations. *Herald of the National Academy of Management Personnel in Culture and Arts*, 1, 23–28 [in Ukrainian].

9. Denysiuk, Zh. (2025) Ukrainian Cultural Identity as the Foundation of National Resilience and Cultural Policy. *Cultural Studies Almanac*, 1 (13), 309–315 [in Ukrainian].

10. The Significance of Arts Education in the Modern World: Features of Instruction, Impact on Students, and Connection to Cultural Diplomacy. (n.d.). Ministry of Culture of Ukraine: Official Website. <https://mincult.gov.ua/news/znachennya-mysteczkoiv-osvity-v-suchasnomu-sviti-osoblyvosti-navchannya-vplyv-na-zdobuvachiv-ta-yiyi-zvyazok-z-kulturnoyu-diplomatiyeu> [in Ukrainian].

11. Kopiiivska, O. (2025). Cultural Intelligence in the Arts and Education Sector: A Cultural Studies Reflection. *Herald of the National Academy of Cultural and Art Management*, 4, 17–23 [in Ukrainian].

12. Kostiuk, N. (2023). The Axiological Nature of the Art and Education Space: Determinants and Discourses. *Musical Art in Educational Discourse*, 8, 9–16 [in Ukrainian].

13. Culture as the Foundation of National Resilience: A Strategy for Preservation and Development. (n.d.). Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine: Official Website. <https://mcsc.gov.ua/news/kultura-yak-osnova-nacjonalnoyi-stijkosti-strategiya-zberezheniya-ta-rozvytku/> [in Ukrainian].

14. Klekovkin, O., Kuznetsova, I., & Cherkashyna-Hubarenko, M. (Comp.) (2024). *Art in Defence*. Feniks [in Ukrainian].

15. Bezgin, O.I., Kuznetsova, I.V., Uspenska, O.Yu., Nyshchuk, Ye.M., Konyk, D.S. (2024). *Training of Doctors of Arts: Innovations in the Certification of Art Education in Ukraine*. Institute of Cultural Studies of the National Academy of Arts of Ukraine [in Ukrainian].

16. Strategy for the Development of Culture in Ukraine for the Period until 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 293-r of March 28, 2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

17. Andrushchenko, T. I., Antoniuk, O. V., Bespalyi, V. A., Brovko, M. M., Fedorenko, M. O., et al (2020). *Philosophy of Culture: Basic Concepts, Trends, and Figures*. Vydavnytstvo: Bukrek [in Ukrainian].

18. Shmahalo, R. (2022). *Art Education and Art History in Ukraine from the Mid-19th to the Mid-20th Century: Structuring, Methodology, Artistic Positions*. LNAM [in Ukrainian].

19. Shumeiko, L. (2024). Giftedness – Talent – Genius as Factors in Culture Formation in the Art and Education Sphere. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 273–282 [in Ukrainian].

20. Biasioly, M., & Drew, Th. (2024). Ukrainian Popular Music in Times of War: National Identity, Transnational Projections and the Musician as Grassroots Ambassador. *Journal of the International Association for the Study of Popular Music*. 14 (2). https://iaspmjournal.net/index.php/IASPM_Journal/article/view/1447 [in English].

21. Clark, J. N. (2024). Music, Resilience and ‘Soundscaping: Some Reflections on the War in Ukraine, *Cultural Sociology*, 18 (1), 150–170. <https://pure-oai.bham.ac.uk/ws/portalfiles/portal/187103022/17499755231151216.pdf> [in English].

22. Humeniuk, T., & Panona, N. (2025). Innovative Trends in the Organization of Contemporary Art Education. *Kyivske muzykoznavstvo*, 3, 368–382 [in English].

Стаття надійшла до редакції 06.03.2026
Отримано після доопрацювання 10.04.2026
Прийнято до друку 22.04.2026
Опубліковано 26.05.2026